

De TLEPATLI. Cap. I.

*Resina
Pulvis
&c.*

TLEPATLI frutex est Tlepatlis non quod igneus sit, sed à facultate, qua igneis affectibus succurrendi pollet, nomen sumens. radici magnæ insistit, ac fuluo induta cortice, è qua proferuntur caules fœniculacei, quadantenus sarmentosi, hinc secundum longitudinem interstiti, ac pleni medulla. amygdalina folia, paulò tamen maiora. flores parui, candentes, oblongique, calyculorum scabrorum forma, in capitula congesti. acria sunt folia, calidaq. & sicca ordine ferè quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus constat partibus, ac dicto eius vim suam gustata ostendit. Prouenit in calidis *Ocpayocani*, iuxta aquarum alueos.

In decocti eius matutino eporatum, dolores quosuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, si tamen medicris victus ratio instituat. dolorem ventris ex frigore ortum sedat, flatu dissipat, vrinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. succus eius, & *Temecatli* iuuant conceptionem.

De CHILLAPATLI.

Cap. II.

CHILLAPATLI frutex est radici insistens fibrata, folijs roseis, floribus coccineis, binisque iuxta singulos foliorum exortus, vniuerso caulis procursum. Prouenit in calidis *Hoaxtepecensibus*, & *Tacapichlensibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & sicca ordine tertio temperie constat. dolore ventris, si deuoretur, sedat. & cum *Chillarolli* folia pugillimentura, pectori mirum in modum prodesse feruntur. quin si exhibeantur his qui febrem quartanam patientur, breui ab ea liberantur.

De

De COPALXIHVITL, seu herba COPALLI referente
Cap. III.

COPALXIHVITL frutex est, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignosos, paulisper fuluos; folia Ocymi, sed obrotunda, infernè squalentia, supernè verò viridia, rara, & aliquantisper ferrata, & baccas rubescentes. odorem suauem spirat, ac Thymi saporem præfert. Nascitur *Teotihuacani*, iuxta tesquas, asperaque, & saxosa loca. Calidus est, & siccus ordine tertio. febrium arce typos, ac succus expressus confert oculis.

De HOITZIT XILXOCHITL *Originaria*. Cap. IV.

HOITZIT XILXOCHITL *Originaria*, frutex est ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignosos, & in his Origani folia, vnde est illi impositum cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant persimiles. Odor est Saluiæ, saporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq. sicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortassis roborato, & humore per meatus corporis expulso, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare est eis status discutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida causa ortos sedare, ac intestinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

Pleraque herba Pulegio, Salvia, Origano, Mentha, Thymo, Ocymo similibusq. congeneres sunt, aromatica, boni odoris, saporis acris, vel amari. vnde etiam ex illis oleum destillatione extrahitur, fragrantissimum, & acerrimum, quod aptum est per sudorem quicquid in corpore noxium est pellere, concoctionem iuuare, atq. adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De TLACOXILOXOCHITL flore Barbato. Cap. V.

TLCOXILOXOCHITL, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tenzonochitl*, seu *florem barbato* vocant, alij *Tlamacacatacotl*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, suffrutex est folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis similibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubrescentibus, radice fibrata, extra fulva, & intra, cum secatur, rubra, rubris stipitibus, & fulvis siliquis. Nascitur in planis, montosisque locis, & interdum iuxta aquarum fluentia. Cortex radices, siccus, & adstringens est, & nonnihil glutinosus, calidaque ordine tertio constat natura, & sapore acri. Tusi flores, & immixti aqua, & instillati, oculorum morbis mirè optulantur: nam inflammationes cohibent, adnascentem carnem absumunt,

& di-

& discutunt argemata. radices quoque decocti epotum ius, aut infusum, sistit fluentem aluum, & prodest dylientericis, sopitam excitat appetentiam, satietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum solvere, bilem vacuare per superiora, & iussentibus quoque esse remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, sunt colore coccineo, in summo autem sunt flavi coloris, siliqua lutea sunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conspicitur.

De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQVI, seu *Capillos rubeos* vocant. Cap. VI.

NOMEN secundum inuenit suffrutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgibus florum. stipites plures à fibrata radice profert, folijs *Lini* longiusculis, & angustis, ternis quaternisque, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora gustu est, calida siccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dylienterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLI frutex est radicibus insitens surculosis, & quibus edit caules fuluos, & in eis folia *Salicis*, sed tamen minora, & angustiora, flores pallescentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu constat, sicca, & adstringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, *Glycyrrhizæ* sapore, & nullum pene sensum caloris præbens epota. Folia tusa, ac soluta ex aqua, semiunciæ mensura, articulorum dolores, & quosuis alios à causa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tensione. sudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida causa sunt orti. & fortassis idem est cum *Micuispatli*.

De

*De TLATLACOTIC TEPOZTLA-
NENSI Scabiosa fruticosa
Mexicana. Cap. VIII.*

Capitula Scabiosa sunt similia eoque in genere reponi debere indicant ceteris non reclamantibus, vnde nomen nostratibus deduximus.

*De YZTACPATLI
TEPEXICENSI Ho-
ximo. Cap. IX.*

YZTACPATLIS Tepexicensis, quem alij *Tlanoquitonipatl*, *Mehuacanenses* *Hoximo* vocant, frutex est folijs paruulis, pennis auium similibus, aut illis si mauius *Tlalmizquitli*, & luteis floribus. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus* locis. acris est, calidaque & sicca ordine tertio constat temperie. cortex radicis tritus, ac drachmæ vnius mensura deuoratus, omnes humores, sed præcipuè pituitosos purgare dicitur; atque ita dissipare bubones, vnde postremum nomen.

De

De ACVILOTL, seu Volubili Aquatica. Cap. X.

ACVILOTL, seu planta volubilis, prope aquas proueniens, haud præter rationem à Mexicanis *Acuilotl* vocatur, quando humidis aquisque locis nasci consuevit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ species colore tantum floris, ac nomine distantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minor, vocaturque *Acuilotl*. alterius verò flores pallefcunt, & folia maiora sunt, diciturque *Cozicacuilotl* à luteo colore florum. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignosos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla. flores *tequicochil* candidos, vt diximus, & pallefcetes, nec absimiles odore, & forma, floribus Rosæ illiusque à recentioribus sub *Moschatæ* nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino dissimilis est. Folia

Acuilotl.

Cortica-
cuilotl.

Rosacea

sunt Rubi, sed minimè ferrata, nerueis discursibus rectè secundum longitudinem discurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præferentia. flores inodoramenta, & corollas veneunt, floridosque manipulos Indis passim consuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, stillatitia extrahitur, quæ valde odora sit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidior Cælo exultare solet. Folia sunt amara, & tertio fere ordine sicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli mensura ex vino, statum discutiunt, tusaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam resoluunt.

De HVITZ TOMATZIN seu TOMAL spinosa Cap. XI.

HVITZ TOMATZIN, quem alij *Huitz Tomal*, alij verò *Neixopallo-*
ni, seu oculos extergentem vocant, frutex
est crassa & surculosa radici innixus, vn-
de profert stipites spiniferos, quatuor do-
drantum, & in eis folia quadantenus vo-
cata Spinachia similia, inferna parte
hirsuta, & subalbescencia; purpureum
florem non sine luteis quibusdam capil-
lamentis, ex quibus fiunt fructus cerasis
candidis similes. Nascitur in frigidis, ac
humidis regionibus *Temucacensibus*, &
Amaquemecensibus, in planis, & campe-
stribus. Radix est amara, acrisque, &
tertio fere calefaciens ordine. eiusdem
cortex semiuncia mensura tulus, atque
ext aqua deutoratus, omnes humores va-
nuciat per inferna. atque ita febribus, &
difficultati respirationis, & hydropi mi-
ere confert.

De XIVHQVILITL PITZAHAC, seu Anir tenuifolia Cap. XII.

XIVHQVILITL PITZAHAC, seu
Anir tenuifolia, radicem vnicam
fundit, e qua multi prodeunt stipites, sex
cubitos longi, ac minimum digitum cras-
si, coloris cinerei, teretes, atque leues; fo-
lia similia Ciceris folijs. flores parui ex al-
bo rubrescentes. siliquæ aceruarim appen-
sæ cauli ascaridibus crassiusculis, ver-
miculisq. similes, plenæ semine nigro.
Frutex hic amarus nonnihil est, & legu-
mina quadantenus respiciens, acris; cali-
daque, & sicca secundo ordine natura.
Pulvis eius antiqua vlcera sanat, abluta
tamen prius vrina. quo fit, vt *Palanca-*
patis multis vocetur. dolorem & calorem
ingentem capitem puerorum folia con-
tula, admotaq. dicuntur exinguere. re-
solu-

solutaue ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eisdem pigmentum nuncupa-
tum ab Indis *Tlacchoili mehuiliue*, quo capillos atro colore tingunt. Nascitur
sponte sua in calidis regionibus, campestribus, montosisq. locis. et si aliqui in
herbaru genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaq. persi-
stens. Parandi pigmenti, quod Latini *Ceruleu* vocant, Mexicani verò *Mohuicli*,
& *Tleuohuilli*, hic est modus. Folia incisa, in ahenum cortinamue feruentis aqua,
sed iam ab igne seposita, tepentisque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frige-
scentis, neque ignem experta, conijciuntur. concutiunturq. vehementer rueris.
ac paulatim aqua infecta transfunditur in testam, aut dolium. & tandem per fo-
ramina paulò sublimiora effuso humore, quidquid è folijs decessit, permittitur
residere. Fex illa pigmentum est. sicatur id sole, & sacco cannabino percolatur.
mox efformantur parua rotæ, quæ catinis superpositis carbonibus, solidantur;
vt recondi tandem queant in annuos. vsus. Seri quoque apud Hispanos inte-
gram esset, calidioribus nempè regionibus, qualis est Berica, aut alia ex his
quas alluit mare, seu campestribus, seu montosis locis, in areas latè puluinatas
sparsa semine illius, Lactuca more. menfe quidem Ianuario, si clemens sit, aut
calidum cælum, solumq. vdim, & irriguum. sin minus, Septembri, Octobri-
ue. & tempestiue in liberiores campos, sicut ipse quoque parua Lactucæ solent
digesto, atque transposito. sarritis tamen nouellis plantis, vindicatisq. à noxia-
rum herbarum tyrannide, quoties illa nimium lasciuere, & tandem euulsis,
& accommodatis vlui.

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiubquilitl pitzahac* dicta, quæ ceru-
leo quoque tingit colore, sceminarumq. denigrat capillos. magnitudine
tamen & forma, à prædicta diuersa. Frutex siquidem est mediocris magnitudi-
nis, multis insistent radicibus, surculosis, fibratisque, vnde multi prodeunt sti-
pites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. discursibus, secun-
dum eorum longitudinem discurrentibus. & flores capillacei, candentes. Fri-
gida, & humida constat natura. parandi pigmenti modus est vtriusque idem.
& deterior huius tinctura, atque ideo de satu nihil.

De Sacchari Arundinibus, interpolandi ratione, atque satu, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canariensibus, sed Haitinis quoque, & nouæ Hispani-
æ colonis, quarum regionum res medicas omnes scribere animus est,
Sacchari Arundines aduenescunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quo-
niam apud Canarios sum eas primum conspicatus, libuit inter eorum plantas
numerare, atque describere. Provenit ergo in planis, montosisque, sed fertili-
bus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis. magnæ Canariæ locis, iuuan-
te natura soli, colonum sollicitudine & cura, Arundinum, ex quibus saccharum
solet exprimi, ingens copia. vnde vberimus eximij illius liquoris prouentus
contingit. Rigandæ sunt hæc bis, teruè singulis quibusque septimanis, neque

Sacchari
conscien-
di modus.

segniter expurgandæ, atque sarriendæ. atque ita post duos integros annos, in debitam assurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes superat. solida intus (à qua saccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus tenuis vncijs distinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è frustis earundem, germinibusvè tranversim iacentibus. & quæ primò assurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vsus amputatis, nascuntur aliæ, sesquianni spacio iustam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Coccan.* deinde anni vnus interuallo, quas *Reçocan.* & hæ seruari solent ad satum. nisi adeo fertiles esse contingat ob terræ commoditatem, & solertem cultum vt saccharo exprimendo idoneæ sint, atque aliæ quarto demum prodeant, quæ satui videantur sufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, striatos, vastosque rotante axes, alterum alteri impositum. & postquam minutim sunt concisæ prælo comprimuntur, haud dissimilijs, quibus nostri orbis incolæ multa extorquent ab vuis. Fluens succus per appositum canalem procedit in vocatum *Tangue.* quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miscent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vsum paratum habent. feruet paulatim cortina donec rursus *Tangue* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc despumant, auferuntq. crassas, & immundas sordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua ahena transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquisitè emundetur, addito paulatim lixiuio, quo excitetur spuma. Eundem succum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè ahena, quæ tria sunt. vbi in maiorem spissitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur sensim suppositus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt solum tertium. & ne ferueat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inspergant. Inde postquam in debitam spissitudinem mutatus est, transferunt in vocatas *Formas*. mox implent subbellium arundinum excrementis, collocantq. formas aquæ abundè madentes. & obstructis foraminibus, effundunt in singulas formas sextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. postrema *Tacha*, siue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices spatula lata ligneaque, ac replent paulatim, exhaustum instaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes subsuces, eisdem foraminibus saccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita si quid excrementi est, extrahunt, experiunturq. an satis sit expurgatum. Quæ exactè mundatæ sunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum est, quam gallinis quibusdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte sacchari, quæ conculcata est, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permissæ quantum satis sit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempestiue detracto, aliud secundo adijcitur. nec additur tertium, ne saccharum vniuersum liquecat, & effundatur. etsi interdum ter lutum adhibere necessarium sit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Masculum*.

Nec

Nec maiorem admittit interpolationem; etsi quod minus candidum est *Maz-* I. Saccharum Lealdado, vel Masculum dictum. II. Spung. III. Respu me. IIII. Panel. Ie. *cauado* nuncupetur. quod tamen, si libeat exquisitius interpolant. Est & aliud genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex spumis ahenorum omnium soleat parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenu *Tanquerre*, aut dolium, ac deinde emundant in aheno, interpolantque, veluti saccharum. Sunt & vocatæ *Respuma*, postremumvè saccharum. quod fit ex spumis haud aliter, quam reliquum dictæ *Panelle*. *Panelle* verò fiunt melle, quod fluit à saccharo per inferna. nempe inferiore, atque deteriore respumis. eodemq. interpolatur modo. Quæ omnia sacchari genera, soli exposita, demum in vsum reconduntur. Itaq. quoddam est genus mellis, vnde fiunt panellæ. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit à saccharo, cum iam luti beneficio expurgatum est. Tertium verò, quod fluit à panellis. at mellatum dicitur saccharum ipsum, priusquam concreseat. Sed ramentum mel est, quod adhæret canalibus quibus expurgatur saccharum, ex quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Vasa autem, atque instrumenta, quibus saccharum interpolatur, sunt *Pomba*, seu coclearia ænea decem duodecimvè, plus minus, capientia sextaria, manubrijs ligneis annexa, quibus melliginem ab ahenis in ahena transfundunt. *Despumatrices* sunt laminæ Mediolanenses, cribri modo perforatæ, nec sine ligneis manubrijs vltimam longis, veluti illa *Pombarum*, quibus melliginem extergunt, & emundant a spuma. *Remilones* sunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capientia sextarios, infundendo lixiuio deseruientia, vt ita deinde spatula saccharum commisceatur. *Spatula* verò lignum est quatuor digitos latum, & ternas spichamas longum, quo agitant saccharum contentum formis positis in tendali. *Formæ* sunt vasa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur saccharum, accipitq. formam, vnde nomen. *Tendalis* est subbellium plenum ramentis Arundinum, vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus micro additus sit. eo enim excauantur in ramentis sedes, quibus locentur formæ. *Paluero* dolium magnum collocatum prope *Tachas*, in quod melligo, quam *Mellado* vocant, conijcitur, & inde in *Tachas* rursus extracta transfertur. *Tachas* sunt ahena modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima alam habet vbi saccharum agitatur. *Normallas* nuncupant fornaces, quibus imponuntur ahena. *Reparitiora* cochlear est ligneo insistens pedi, sesquidodrantedem longo, quo transferunt saccharum in formas, cætera *Pombis* simile. Lutum verò quo expurgatur saccharum, vocatur *Mazapaz*. quod genus cretæ esse aiunt, squalido colore, sed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis, & penè palustribus reperiri solitum. quod expositum soli, in annuos vsus feruane, ne imbres per anni decursum decedentes, impedimento esse possint. Cum verò eo vtendum est, projicitur in cortinas, lapidibus & calce constructas, addita aqua donec ex ea resoluatur. agitantque, atque commiscunt pala quadam magna, vtrisque manibus mota. & itatim colant, ac per cribum æneum transferunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur saccharo, liquidius est. secundum verò nonnihil spissius, quorum vtrumque ex humoris maiori, minoriq. copia constat. Audio nasci sponte sua apud Argentarium, quod vocant, flumen, Arundines sacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Pli-

nus in veteri quoque Orbe euenire) vi folis expressi sacchari orbiculi, suprema parte adhæreant. Et hæc de saccharo, quoniam video latuisse superiores, mihi obiter dicta sunt.

De *AXIXPATLI TEXAXA-
HVACENSI*. Volubili quin-
quelatera. Cap. XV.

VOLVBILIS frutex est *Axix-
patlis Texaxahuacensis*, radici in-
nixus furculosæ. è qua profert caules
farnentosos quinque laterum, & so-
lia vitiginea. amaro constans sapore,
& calida natura. urinam euocat suc-
cus epotatus, & ictericis mirum in mo-
dum confert. Nascitur iuxta aquas ca-
lidarum regionum.

De *ECAPATLI*, seu parua Sam-
bucò. Cap. XVI.

ECAPATLIS, quam alij *Tlalox-
xin*, alij *Totoncaxi hoitl*, seu calidam
medicinam, alij verò *Xomo tonili*, seu
paruam Sambucum, alij verò *Xiopatlil*
vocat, frutex est hispida, folijs Amygda-
li. stipiticibus lentis, purpureis, tenuibus,
& teretibus. floribus luteis, mediocribus,
in extremis ramorum flagellis ex quibus
filiquæ oriuntur tenues, teretes, longæ,
& maiori ex parte purpureis granulis
Lenti similibus, minoribus tamen, refer-
tæ. odore est graui, sapore amaro. Pro-
uenit in locis campestribus regionum ca-
lidarum aut temperatarum. quamquam
intra domos quoque, & viridaria, remedij
caussa soleat coli. Calida & sicca natura
con-

constat, & nonnihil adstringenti. Tumoribus medetur, vlceribusque, & aurium
dolorem sedat. lac euomentibus infantibus auxiliatur eius folia, si contusa ap-
ponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerso
corpori applicata horrores februm, aut pugilli mensura deutorata. Sunt qui
dicant sic quoque satietati mederi, & lepræ, testa prius corrasa, quam Indi
Xiostl vocant, lichenibusq. impositam auxiliari.

De *HVITXIQVA*. Cap. XVII.

QVAM Michuacanenſes *Huitxiqua*
vocant, *Mexicenses Xoxocapatli*
nuncupare solent. Est autem frutex
folia fundens oblonga, serrata, & amplitu-
dine mali Medicæ; insertis tamen quibus-
dam minoribus. semina vero, ac flores iux-
ta foliorum exortus in acuos congesta.
Nascitur calidis, atque humidis locis, quales
sunt *Mexicani*. folia calida, & sicca, & pau-
lisper adstringenti videntur constare natu-
ra, & Stæchadem quadantenus olere. Pul-
uis eorum, medetur nomis, & depascentibus
vlceribus. tumidam faciem curat. & impo-
situs capiti, obsistit defluxionibus oculis af-
fundentibus tenebras. naribus verò infusus
fluxum sanguinis cohibet. & medetur dy-
sentericis. tumoresq. præter naturam, aut
discutit, aut maturat, aut aperit. Succus in-
fusus confert oculis. suffitus iuris decocti
eius, & *Izrauhiatl* aduersus articulares do-
lores, & qualuis alias frigidas noxas præsentaneam fert opem.

De *NACAZCVL*, seu *TOLOATZIN* ab alijs dicto,
Datura altera Mexicana. Cap. XVIII.

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Toloatzin*, est species *Tlapatl*
huexot Zincensis Prouinciæ alumus. estque frutex caules Ficulneos
proferens, radices candidas & furculosas, folia vitiginea, odoraque, mollia,
pinguia, & hirsuta. Fructus aculeatus est, ac demum spinas exiit, obrotun-
dus, & in quatuor portiones, Melopeponis instar, diuisus. Semen est suluum,
Raphanino simile. Nascitur vbique in rudibus, & maceribus *Pahuathanensi-*
bus, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pre-
tio. Semen siccum, tritumque, & resina immixtum, perfracta ossa mire so-
lidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi supernè aurium pen-
nas, & tabellis coërent, ducuntq. ægrotantes in balneum aeneum, quod *Te-*

maxcalli patria lingua vocare solent. toties repetentes huiusmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tusa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos, aut cum *Chilli* luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obseruari.

Nacazcul est species *Tlapatl* siue *Datura*, qua ipsi *Hyoscyamo* est congener. vasculum *Datura* videtur quidem diuisum esse in quatuor partes, sed quando semen maturuit, duabus tantum partibus membrana hæret ipsi pomo, utrimque vero multa hærent semina in crassa & fungosa substantia, sicut etiam in *Hyoscyamo*, & *Tabaco* videre licet. narcoticam vim Medici plerique adscribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica esse odora & calida, ut etiam purgent. sic *Papauer* etiam purgat, si semina eius non omnino matura deuorentur, ut mihi retulit sibi experientia comperitum vir Clarissimus *Theophilus Molitor Lynceus*, professor *Ingolstadtensis* designatus Medicus, rerum naturalium diligentissimus rimator, sicut omnia *Rapacea* facere solent, & nihilominus est narcoticum. nec opus est ad frigidas partes que insunt confugere. nam oleum vini utpote distillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in *Nicotiana* partes frigidæ inuenire. Taceo vini vim Narcoticam qua omnibus est notissima. Itaque aliunde vis pender narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus istis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehantur, spiritusque animales ne sufficienti quantitate partibus subiectis influant, impediunt. In *lethargo* certe caput apertum, & membrana cerebri, eiusque substantia inflammata reperuntur. Id obseruauit non semel tantum, Excellentissimus *D. Ioannes Faber Lynceus*, simpliciaris *Summi Pontificis*, collega & amicus meus singularis, in cuius adibus & conuenerio hi mei commentarij nati sunt. quod euidenter conuincit, somnum illum non à frigore, sed à calore ortum ducere. Vanus autem est ille metus qui à multis sæculis Eius peccos corripuit in re suo debito narcoticorum, cum vniversus Oriens & Meridies impune & quotidie utatur *Opio*, *Datura*, *Banque*, & similibus, & noui Orbis incole, quos hodie *Nauæ septentrionales* imitantur, fumum *Hyoscyami*, siue *Tabaci*, creberrime hauriant. Noxa vero ex nimia dosi, nunquam est tanto cum periculo, ac si quis in purgando debitam excesserit mensuram. Dolendum est infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnus huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi possent, si medici, consensu totius Orbis persuasisset, sapius recerentur.

De TOLON CAPATLI Syringa lutea. Cap. XIX.

TOLON CAPATLI frutex est stipites ramosque cauos proferens, purpureos. refertos luteis floribus, ac visu spectandis. qui initio, cordis ostendunt figuram, mox verò hiant in stellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vascula erumpunt, in quibus semen nigrum clauditur, exileque. Radices surculosæ sunt, & folia Pyri. quæ primo gustu apparent acida, postea verò planè amara sentiuntur. quamobrem, calida siccaq. & adstringenti constare natura, est iudicandum. Illi corpori, frigoribus rigoribusve accessionum, narrantur mederi, enixas roborare, compescere dyarrhœas, satietatem pellere & dyenterias curare infusa, ventriq. admoda, aut semivnciæ pondere deuorata. præcipue si cum radice *Tacoco* quibique permixta sint.

Flos ipsi *Blataria* videtur similis, flauus quidem extra, sed versus centrum crubescit.

De *TOCIZQVIVH*, seu *Maijio* torrido, & calido. Cap. XX.

FRVTEX est *Tocizquih*, folia ferens *Chamædrios*, ferrata, pingua, & infernè squallentia, hirsuta, aspera, graui odore. radicem crassiusculam, fibratamque, & sensim gracilescens. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metzclani*. tertio fere ordine calida, atque exiccanti temperie constat. ori ventriculi si apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac foeminas illorum gratia tabescentes, sanitati pristinae restituere. & ius foliorum infusum, mederi dyenterijs.

Folia ad *Urtica* similitudinem vergunt, subius etiam viridia. flos longissimis pediculis inequitat, corymbiferis quasi similis, totus luteus.

